

ΓΕΩΡΓ. ΛΑΜΠΕΛΕΤ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

(Συνέχεια και τέλος)

— Διαβάζω στο λαμπρό βιβλίο του κ. Γιαννίδη «Γλώσσα και Ζωή» στη σελίδα 20 την εξής φράση: "...ή θεμελιακή αρχή της εκπαιδεύσεώς μας...". Ο κ. Ήλιστατος Γιαννίδης είνε ένα από τα φωτεινότερα νεοελληνικά πνεύματα, τὸ δὲ βιβλίο του ποὺ προανάφερα, «Γλώσσα και Ζωή» πρέπει νὰ κριθῇ ὡς ένα από τὰ πολυτιμότερα ποὺ ἔχουν ὡς τώρα γραφῇ γιὰ τὸ γλωσσικό μας ζήτημα. Θαρρῶ ὅμως ὅτι καὶ αὐτὸς γίνεται κάποτε—σπανίως εὐτυχῶς—ὀλίγον ὄψιμα τοῦ φανατισμοῦ του γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ ὀλίγον ὄψιμα ἀκόμη τῆς ὑπερβολικῆς προσκολλησέως του σὲ μερικὲς γλωσσολογικὲς θεωρίες ποὺ ικανοποιοῦν ἴσως τὸ πνεῦμα, ὄχι ὅμως καὶ τὴ μουσικὴ αἰσθησι...

Ἀναχωρῶντας ὁ κ. Γιαννίδης ἀπὸ τῆ ἀρχῇ ὅτι—καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Ψυχάρης—ἡ δημοτικὴ δὲν ἔχει τοὺς δύο ἤχους φς' διαδοχικὰ προφερομένους, στὴ λέξι ἐκπαίδευσις τῆς καθαρευούσης, ἀλλάζει τὸ φς σὲ ψ καὶ τὴν κάνει ἐκπαίδεψη.

"Ἦθελα ὅμως νὰ ρωτοῦσα τὸν κ. Γιαννίδη, —ποῦ δὲν εἶνε μόνον ἓνας βαθὺς ἐπιστήμων καὶ λόγιος ἀλλὰ εἶνε καὶ ἄριστος μουσικός, συγγραφεὺς περισπουδάζων μουσικῶν μελετῶν—ἡ λέξις αὐτή, κατασκευασμένη μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, τεχνητή, ἱκανοποιεῖ τὸ μουσικό του αὐτί; Δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ πιστέψω γιὰτὶ ἔκτιμῶ πολὺ τὴν λεπτότητα τῆς μουσικῆς του αἰσθήσεως.

Στὸ ἴδιο λαμπρὸ βιβλίο του το ὁποῖον προανάφερα μᾶς μιλεῖ ὁ κ. Γιαννίδης γιὰ τὴν ἀντίφασιν τοῦ καθαρευουσιάνου δασκάλου ποῦ ποτὲ του, καθὼς ἀναφέρει «μιλῶντας φυσικὰ ἔξω ἀπὸ τὸ μάθημα δὲν μᾶς εἶπε τὸ νερὸ ὕδωρ οὔτε τὴ γάτα γὰλῃ.»

Ἀλλὰ μήπως σὲ μιὰ παρόμοια ἀντίφασιν δὲν πέφτει καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Γιαννίδης όταν γράφει τῆς ἐκπαίδεψης, ἐνῶ μιλῶντας φυσικὰ δὲν θὰ ἔλεγε ποτὲ τῆς ἐκπαίδεψης ἀλλὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως; Ὅπως ἀκόμα καὶ ὁ κ. Ψυχάρης, μιλῶντας φυσικὰ καὶ ὄχι μελετημένα δὲν θὰ ἔλεγεν, εἶμαι βέβαιος, ποτὲ ὁ μέλλοντας τοῦ

ρημάτων» ἀλλ' ὁ μέλλον τοῦ ρήματος.

* *

Οἱ δημοτικιστὰὶ ἔχουν δικαίως τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ καθαρουσῖανοι γράφουν προσποιημένα καὶ τεχνητά. Πρέπει ὅμως, γιὰ νὰ εἶνε εὐλογηθεῖς, νὰ ὁμολογήσουν καὶ αὐτοὶ ποὺ μεταχειρίζονται στὸ γράψιμο τὴν ἀληθινὴ τὴ γλῶσσα, ὅτι, γιὰ νὰ εἰκοσι τοῖς ἑκατὸ τοῦλάχιστον, εἶνε τεχνητοί. Γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτὸ θετικώτερα πέραν γιὰ παράδειγμα τὴν ἐξῆς φράσι, γραμμένη στὴν καθαρουσῖα γιὰ νὰ μεταφερθῇ στὴ δημοτικὴ: «Ὁ χαράκτηρ τοῦ παιδαγωγικοῦ αὐτοῦ ποιήματος δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συστήματος τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας».

Ἐλάτε τώρα ὅλοι οἱ δημοτικιστὰὶ γύρω μου γιὰ νὰ τὴν γράψουμε τὴν φράσι αὐτὴ στὴ δημοτικὴ.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ φανατικοὶ δημοτικιστὰὶ πρέπει νὰ τὴν συντάξουν ἔτσι: «Ὁ χαράκτηρ τοῦ παιδαγωγικοῦ αὐτοῦ ποιήματος δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συστήματός τοῦ ἐκπαιδεύσεώς μας».

Θὰ ἦταν περιττὸν ἴσως νὰ ἔλεγα τώρα ὅτι στὸ ἄκουσμα τῆς φράσεως αὐτῆς, ἔτσι μεταφρασμένης ἀπὸ τὴν καθαρουσῖα, αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ἀνάγκη νὰ κλείσῃ μὲ τὰ χεῖρά του τὰ αὐτιά του, ὅπως τοῦ ἔρχεται φυσικὰ νὰ τὰ κλείσῃ στὸ ἄκουσμα μιᾶς σειρᾶς παραφωνιῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐνὸς μουσικοῦ ἔργου.

Πέραν ἀκόμα γιὰ παράδειγμα τὴν ἐξῆς ἄλλη φράσι γραμμένη στὴν καθαρουσῖα, τὴν ὁποία θὰ μεταφέρω στὴ δημοτικὴ! «Οἱ μαθηταὶ τῆς πρώτης τάξεως τῆς ἀντιστήξεως καὶ τῆς συνθέσεως».

Ἄς μεταφέρουμε στὴ δημοτικὴ καὶ αὐτὴ τὴ φράσι. «Οἱ μαθητὲς τῆς πρώτης τάξεως τῆς ἀντιστήξεως καὶ τῆς σύνθεσης»...

Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ αὐτὸ μερικῶν συναδέλφων μου, συνθετῶν θὰ ἄκουεν εὐχαρίστως τοὺς φρικιαστικοὺς ἤχους τῆς φράσεως αὐτῆς, ποὺ ἐνθουσιάζουν ὑπερβολικὰ πολὺ... συνθέσεις τους, ἐγὼ ὅμως κλείνω τὰ αὐτιά μου στὸ ἄκουσμά τους, ὅπως θὰ τὰ ἔκλεινα στὸ ἄκουσμα μιᾶς κακογραμμένης μουσικῆς.

Μετὰ αὐτὰ ποὺ γράφω θέλω νὰ κατα-

λήξω στὸ συμπέρασμα νὰ πῶ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς γενικῆς τῶν τριτοκλήτων δὲν εἶναι βέβαια, ἀκόμη ἓνα ζήτημα λυμένο, καὶ ὅτι ἂν ὑπάρχουν τριτοκλίτες λέξεις τῆς καθαρουσῖας τῶν ὁποίων ἡ γενικὴ μεταφερομένη στὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς κτυπᾷ ὀπωσδήποτε καλὰ ἢ ὑποφερτὰ στὸ αὐτὶ, ὑπάρχουν, ἀπειροὺς ἄλλες ποὺ ἂν προσλάβουν στὴ γενικὴ τὴ λαϊκὴ κατάληξι, σοῦ ἔσκαλουν κυριολεκτικῶς τ' αὐτιά. Τὴ γενικὴ πολλῶν τριτοκλήτων λέξεων στὴν καθαρουσῖα εἶνε γεγονός ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν τὴν ἀποκορύει τὸ μουσικὸ αὐτὶ ὅχι μόνον τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς μεγάλου μέρους τοῦ ἀγραμμάτου λαοῦ.

Οἱ δημοτικιστὰὶ ὅμως σὰς λένε πῶς εἶνε βέβαιοι, ὅτι στὸ μέλλον θὰ ἐπικρατήσῃ στὴ γενικὴ τῶν τριτοκλήτων καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἡ κατάληξι τῆς δημοτικῆς. Ἄλλὰ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ τὸ προφητεύσουν αὐτοὶ καὶ νὰ εἶνε βέβαιοι ὅτι θὰ γίνῃ; Κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔξῃ μὲ βεβαιότητα τὴ τροπὴ θὰ λάβῃ ἓνα γλωσσικὸ φαινόμενο στὸ μέλλον.

Δὲν ἔξω ἂν λέγοντας αὐτὸ εἶμαι σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦμα τῆς γλωσσολογίας. Εἶπα καὶ στὴν ἀοχὴ πῶς σέ ὅ, καὶ ἂν λέω ἀκολουθῶ μόνον τὴν ἀντιλήψιν μου καὶ τὸ αἰσθημά μου, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου ἀντιλήψιν δὲ ἡ φράσις «γλῶσσα τοῦ μέλλοντος» κατὰ τὸ «μονοκλή τοῦ μέλλοντος» δὲν ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ. Ἡ γλῶσσα εἶνε μόνον παρὸν. Σ' ἄλλην ἐποχῇ, ὡς ὅλοι γνωρίζουμε, ὁ Βάγνερ ἐδημιουργοῦσά τὴν μουσικὴν τοῦ μέλλοντος, τὰ ποῦματά δὲ ἀπόδειξαν ὅτι ὡς σ' ἓνα σπυεῖο τοῦλάχιστον, δὲν ἦταν ψέμμα αὐτὸ. Στὴν τέχνη, καὶ ἰδιαίτερα ἴσως στὴ μουσικῇ, ἡμπορεῖ τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα νὰ εἶνε ποσοδομικὸ, ἐνῶ γιὰ τὴν γλῶσσα νομίζω ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ τὸ ἴδιο. Κάθε τόσο —πολλὸ σπανίως— ἀναφαίνεται στὴν τέχνην μιὰ προδρομικὴ μεγαλοφροσύνη, ἡ ὁποία μὲ τὸ ἔργον της ἀποκτὰ στὴν ἀοχὴ λίγους καὶ μὲ τὸν καιρὸ πολλοὺς ὁπαδοὺς, ποὺ τὴν θαυμάζουν καὶ τὴν μιμοῦνται. Ἐνῶ ὅμως τὴν ποσοδομικὴν τέχνην τὴν δημιουργοῦν ὅλοι μεγάλοι καλλιτέχναι μέσα στὸ χρονικὸ διάστημα αἰώνων, τὴν γλῶσσα τὴν δημιουργεῖ ὁ ἄνθρωπος ζυμωμένος μὲ τὴν ζωὴν λαοῦ, φυσικὰ καὶ αὐθόρμητα ἢ δὲ ψυχρὰ τοῦ λαοῦ δὲν πιστεύω νὰ ὑπῆρθε ποτὲ προδρομικὴ στὴ δημιουργίαν τῆς γλώσσας, οὔτε ποτὲ ὁ λαὸς ἐσκέφθηκε καὶ εὐρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ καθιερώσῃ τύπους λέξεων ἀκολουθώντας ἓνα

σύστημα ή μία... ρετιέτα, όπως κάνουν, οι γλωσσολόγοι.

Δεν βρίσκω τώρα, αφού ο άγραμματος και αθόρυμτος στη γλωσσική του δημιουργία λαός δεν το κάνει αυτό. γιατί να έχουν το δικαίωμα να το κάνουν οι μορφωμένοι που αντιπροσωπεύουν και αυτοί μια μερίδα του λαού.

*
**

Δεν έχει ο λαός την τρίτη κλίση στη γλώσσα του, τη λύση δε του ζητήματος του τύπου που θα υποσλάβη ή γενική των τριτοκλίτων δεν τη βρίσκει, βέβαια όπως ή μερίδα των μορφωμένων φανατικών δημοτικιστών.

Δεν πιστεύω από το στόμα του λαού να είναι εύκολο να ακουστούν π. χ. τα λόγια του υπομνημάτου, του αίστημά του, του ασμάτου του κράτου, του ξθνον κ. τ. λ. δεν εμπορεί δέ καμμία γλωσσολογική επιστήμη, να με πείσει ότι θα εμπορούσε μίαν ημέρα όλος ο λαός να τώ έλεγεν έτσι τα λόγια αυτά, και ότι γι' αυτό έγω θα έπρεπε, από τώρα, προτρέχοντας, να τα έγραφα και να τα έλεγα κατ' αυτόν τον τρόπο.

Η μουσική μου αίσθησις που με εμποδίζει να κάνω τούτο, νομίζω ότι είναι ο καλύτερος μου οδηγός και ότι στέκεται ψηλότερα από κάθε γλωσσολογικό νόμο.

Έχω τη βαθειά πεποίθησιν ότι τη γλώσσα πρέπει κανείς να την γράφει καί να την όμιλη όπως την αισθάνεται καί όχι όπως είναι πιθανόν να την αισθανθούν ο ίδιος θρωποιστό μέλλον, είναι δέ γεγονός ότι π. χ. την γενική πολλών τριτοκλίτων λέξεων το μουσικό αυτί της μερίδος των μορφωμένων, καθώς και της μερίδος του λαού που έρχεται σε συνάφεια και επηρεάζεται από τους μορφωμένους, δεν την αποκορεύει, αλλά την δέχεται τελείως. Ο λαός π. χ. που επικοινωνοί με τη μορφωμένη τάξη λέει εύκολα της πόλεως αντί της πόλης της καταστάσεως αντί της κατάστασης (το νερό της πόλεως, ή ανωμαλία της πολιτικής καταστάσεως) ενώ ο μορφωμένος λέει προσποιητά :

— «Τό νερό της πόλης ή άνωμαλία της πολιτικής καταστάσεως».

Επιμένω στο ζήτημα της γενικής των τριτοκλίτων λέξεων γιατί είναι βέβαια ένα από τα σπουδαιότερα γλωσσικά μας ζητήματα και γι' αυτό εμπορεί να φέρη ένα

μεγάλο κακό στην παιδεία μας, που είναι πράγμα πολύ θλιβερό.

Οί μεταρρυθμιστάι του εκπαιδευτικού μας συστήματος σε ό,τι άφορά τη γλώσσα (Δελμούζος, Γλυνός, Τριανταφυλλίδης) μάς έχάρισαν ένα λαμπρό άλφαβητάρι και μερικά καλά άναγνωστικά βιβλία που, μάς έσωσαν από το όόν, το ίον, το λεμόνιον και τό ράφιον των παλαιών άναγνωστικών βιβλίων. Έρωτώ όμως τόν Δελμούζο, τόν λαμπρό μας παιδαγωγό : Δέν θα ήταν άρα γε μία μεγάλη συμφορά γιά τα παιδιά του σχολείου άν τά υποχρεώναμε με μίαν ημέρα να έδιδάσαν στο άλφαβητάριο και στα άναγνωστικά βιβλία, της εκπαίδεψης, του ρημάτου του κράτους και του υπομνημάτου : Έκτός άν καλίστητοι συγγραφείς διδακτικών βιβλίων με λεπτό μουσικό αυτί άποφάσιζον στο μέλλον να άπέφευγαν έπιμελώς τη χορή της γενικής πολλών τριτοκλίτων λέξεων με δημοτική κατάληξι (πράγμα που γίνεται και τώρα) όπόταν θα εμπορούσε να έφάρμοζε κανείς στην περίπτωσηιν αυτή τό Ιταλικό ρητό «χειρότερη ή θεραπεία από τό κακό».

Δέν είναι δέ βέβαιο μόνον ή γενική του ένικού των τριτοκλίτων που άποτελεί ένα άλυτο άκόμα ζήτημα στη γλώσσα μας, άλλ' είναι άκόμα και ή όνομαστική του ένικού και του πληθυντικού πολλών τριτοκλίτων λέξεων καθώς και ή γενική του πληθυντικού (Πώς θα την πούμε, αλήθεια την τελευταία σε μερικές λέξεις με την κατάληξι της δημοτικής :))

Μάς επιτρέπεται να άναγκάσουμε τά παιδιά στα σχολεία να διαβάζουν στα άναγνωστικά βιβλία π.χ. οί λύσες, οί λέξεις οί τάξες κτλ. των κυβεργίων..... (:))

Είνε έν τούτοις γεγονός άναμφισβήτητον ότι, ενώ στον πεζό λόγο το μουσικό μας αυτί δέν δέχεται άπολύτως την προσάμογη της κατάληξεως της δημοτικής γλώσσας σε μερικές πτώσεις πολλών τριτοκλίτων λέξεων της καθαρειούσης, στην ποίησι δέν δυσκολεύεται τόσο να την δεχθή, τούτο, δέ νομίζω συμβαίνει γιά τό ότι μερικά μουσικά στοιχεία έκφράσεως στην ποίησι (μέτρον, τονισμός, άπαγγελία) προσδίδουν κάποτε στους τύπους των λέξεων μίαν άλλην μουσικήν έκφρασι από εκείνη που έχουν στον πεζό λόγο.

Άλλωστε και στην Ιταλική γλώσσα π.χ.

υπάρχουν πολλοί τύποι λέξεων που δεν τους δέχεται ο πεζός λόγος ενώ στην ποίηση κυττούν καλά στ' αὐτί.

Μερικὲς τριτόκλιτες λέξεις τῆς καθαρηνούσης (δισύνλαβες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον), φαίνεται ὅτι τραβοῦν ἐνκόλωτερα στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ τὴν κατάληξί τῆς δημοτικῆς. "Απειρες ἄλλες ὁμως, ὡς προεῖπα, γίνονται σχεδὸν κομικὲς προσλαμβάνοντας στὴ γενική τὴν κατάληξί τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ (*). Θὰ ἦταν ἄραγε μεγάλο τὸ κακὸ ἂν, ἔως ὅτου προσλάβῃ ἡ γλῶσσα τὸν τελειωτικὸ τῆς τύπο, ἔμεναν ἔτσι, μὲ τὸ τυπικὸ τῆς καθαρηνούσης, ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω; Καὶ ἂν ἂς ὑποθέσουμε θὰ ἦταν αὐτὸ ἕνα κακὸ, δὲν εἶνε ἕνα τρισευρότερο κακὸ, γιὰ νὰ κρατήσουμε ἀπὸ τώρα τὴν τέλειαν ἐνότητα τοῦ τυπικοῦ τῆς γλώσσας, μὲ βάσι τὴ δημοτικὴ νὰ γράφουμε συχνὰ τεχνητὰ καὶ χωρὶς αἰσθημα; Γιατί ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι οἱ δημοτικισταί, ὡς προεῖπα, δὲν γράφουν πάντοτε ὅπως φυσικὰ αἰσθάνονται καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἐλκρινεῖς ὅταν λέγουν ἡ γράφουν τῆς ἀπόλαψης, τοῦ παρορτήματου τῆς ἐνότητος, τοῦ ἔθνου κτλ. Τὸ νὰ διατηρηθῇ ἄκομα, προσωρινῶς ἡ καὶ γιὰ πάντα στὴ γλῶσσα σ' ἕναν ἀριθμὸν τριτοκλιτῶν λέξεων ὁ τύπος τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ τῆς καθαρηνούσης, τὸ νὰ διατηρηθῇ ἄκομῃ προσωρινῶς ἡ καὶ γιὰ πάντα τὸ τυπικὸ πολὺ ὀλίγων ἄλλων λέξεων τῆς καθαρηνούσης, τίς ὁποῖες ἡ μουσικὴ μᾶς αἰσθῆσις ἀρνεῖται ἄκομα νὰ τίς

μεταφέρῃ στὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς, δὲν πιστεύω ὅτι ἀποτελεῖ μεγάλη ζημία γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἐκφράσεως τῆς γλώσσας, τῆς ὁποίας τὰ ὀκτὼ δέκατα ἔχουν προσλάβει ἀπὸ τώρα τὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς. Μεγάλῃ συμφορᾷ ἀντιθέτως θὰ ἀποτελοῦσε γιὰ τὸ αὐτὸ μᾶς ἡ μὲ τὸ στασιμὸν μεταφορὰ τῶν λέξεων αὐτῶν στὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς.

Μερικὲς ἀπὸ τίς τριτόκλιτες λέξεις: τὸ αὐτὸ μᾶς εἰμπορεῖ νὰ τίς δεχθῇ ἄλλοτε μὲ τὸ τυπικὸ τῆς καθαρηνούσης καὶ ἄλλοτε μὲ ἐκεῖνο τῆς δημοτικῆς, ἀναλόγως τοῦ θέματος ποῦ ἀναπτύσσουμε. Μᾶς ἔρχεται π.χ. φυσικὰ νὰ γράφουμε καὶ νὰ ποῦμε. «Τὰ τείχη τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν» ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε «ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως μᾶς» (ἡ δευτέρῃ φράσι μὲ κάποια σινοχοφία γιὰ τὸ αὐτὸ.) Δὲν θὰ εἰμποροῦσαν ἄραγε σὲ μερικὲς περιστάσεις νὰ ἔμεναν στὴν γλῶσσα καὶ οἱ δύο τύποι (πὸ λ ης καὶ πὸ λ ε ως) γιὰ κάμποσον καιρὸ ἔως ὅτου ἡ χοῆσις ἤθελεν ἴσως καταργῇ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς δύο: Μήπως ὁ Λάντης στὸ μεγάλο ποιητικὸν ἔργο καθρεφτίζοντας τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα τῆς ἐποχῆς τοῦ (ποῦ τόσο μοιάζει μὲ τὴν ἰδική μᾶς τὴν ἐποχὴ) δὲν μετεχειρίζεται— καθὼς μᾶς λέει καὶ ὁ Ψυχάρης— διαφορετικούς τύπους γιὰ μὰ καὶ τὴν αὐτὴ λέξι; Δὲν γράφει π.χ. pietate, pietate καὶ pietà; Τὶ ἄλλο σημαίνει αὐτὸ ἂν ὄχι τὸ ὅτι σὲ μιὰ γλῶσσα μπορεῖ ἐξαιρετικῶς νὰ ὑπάρχουν περισσότεροι τοῦ ἐνὸς τύποι μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ χαλαροῦται γενικῶς τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος τοῦ τυπικοῦ τῆς γλώσσῃς;

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ Ψυχάρης— ποῦ τόσες σοφὲς παρατηρήσεις ἔκανε γιὰ τὴ γλῶσσα, καθὼς καὶ ἄλλοι ποῦ ἔξετασαν ἐπιστημονικώτερα τὸ γλωσσικὸ μᾶς ζήτημα— ὁμολογοῦν τὴν "δυσκολία" ποῦ παρουσιάζει γιὰ τὴν εὕρεσι μᾶς λύσεως ἡ χοῆσις δύο τυπικῶν κάποτε στὶς αὐτὲς λέξεις ἡ ἢ ὑπαρξὶς τύπων τῆς καθαρηνούσης ποῦ δὲν τοὺς ἀποκρούει τὸ αἰσθημα. Παραδέχεται ὁ Ψυχάρης ὅτι στὰς Ἀθήνας π.χ. συνηθίζονται γιὰ μὰ καὶ τὴν αὐτὴ λέξι δύο τυπικὰ ὡς π.χ. ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ κυβέρνηση, τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ καθηγητῆ αὐτὸς ὁμοῦς τὰ ταυριάζει ὅλα ἀπὸ τώρα σύμφωνα μὲ τὴν γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς «καὶ τοῦτο «γιὰ νὰ ἔχουμε γιὰ ἔθνητικὴ γλῶσσα τὴν ἀκέραια δημοτικὴ» ὅπως λέει, ἀδιάφορον ἂν τὸ αἰσθημα ἀποκρούει π.χ. σὲ

(*) Σημ.—Ὁ Ψυχάρης στὸ «Ρόδα καὶ Μῆλα» γράφει σὺ ἕνα σημεῖωμα ἐπαινετικὰ γιὰ τὸν Κοινὸν ποῦ στὰ βιβλία του ἐφαρμόζει μεθοδικὰ τὸ σύστημα τῆς μιαιῆς γλώσσας.— Βάσει— γράφει ὁ Ψυχάρης γι' αὐτὸν—πλάγι πλάγι δύο ἀντίθετες γραμματικὲς, μὰ τοῦλάχιστον μὲ ἕνα σύστημα μὲ μιὰ θέληση, λ.χ. θὰ πῇ τῆς γλώσσας καὶ ἔτσι ὅλα τὰ πρωτόκλιτα θηλικά, τῆς ὑποθέσεως καὶ ἔτσι ὅλα τὰ τριτόκλιτα (γιατί ὁμοῦς ὄχι καὶ τῆς ὑπόθεσης; Ὅσο συνεθίζεται ἡ γενικὴ γλῶσσα ἄλλο τόσο καὶ ἡ γενικὴ τῆς ὑπόθεσης.)

Προσθέτω σ' αὐτὰ τὴ ταπεινὴ μου γνώμη ὅτι συνεθίζεται ἴσως πολὺ σπανίως ἡ γενικὴ τῆς ὑπόθεσης, ὅπως καὶ τῆς πόλης, τίς ἀπειρες ὁμως τριτόκλιτες λέξεις γιὰ τίς ὁποῖες τὸ αὐτὸ δὲν δέχεται σὲ κανένα τρόπο τὴν λαϊκὴν κατάληξιν δὲν τίς ἀναφέρει ὁ Ψυχάρης, τίς γράφει δὲ καὶ τίς λέει (φαντάζομαι χωρὶς πολλὰ φορὲς νὰ τὸ πολυαισθάνεται αὐτὸ) μὲ τὸν τύπον τῆς δημοτικῆς γιὰ νὰ εἶνε συνεπὴς στὴν ἀρχὴ τοῦ νὰ ἀποφεύγῃ στὴ γλῶσσα τίς δύο ἀντίθετες γραμματικὰς.

πολλές λέξεις της καθαρευούσης την προσομογή του τυπικού της δημοτικής, προσομογή που κανείς δεν εμπορεί να δοκιμάσει ότι θα την δεχθή το αὐτὶ μίαν ἡμέραν στο μέλλον γιὰ νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μεταχειρισθῇ ἀπὸ τώρα στὴ ὁμιλία καὶ στὸ γράψιμο,

Βασίζομαι σὲ ὅσα μὲ συντομία ἀνέπτυξα στὴ μικρὴ μου αὐτὴ μελέτῃ γιὰ νὰ κατάληξω σὲ μερικὰ γενικά συμπεράσματα— Δὲν συζητεῖται βέβαια πλεῖα ὅτι ἐθνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι τὸ τυπικὸ τῆς καὶ ἡ ἠχολογία τῆς ἐπιβάλλονται μέσα μὲ τὴν ἡμέρα περισσότερο, ἀν δὲ ἡ δημοτικὴ διατηρεῖ μερικοὺς τύπους τῆς καθαρευούσης τοῦ τοῦς δέχεται τὸ αὐτὶ ὅλων, οἱ τύποι αὐτοὶ δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ νοθεύσουν τὴν ἑκφράσι τῆς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς.

Κανείς δὲν ἔμπορεῖ, νομίζω νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἔχει μερικὰ δικαιώματα καὶ στὸ τυπικὸ τῆς κοινῆς γλώσσας, καὶ ὅτι τὸ νὰ θελήσῃ κανεὶς ἀκολουθῶντας γλωσσολογικὰς θεωρίας καὶ συνδυάζοντας σὲ μερικὰς περιπτώσεις, ῥίξῃ λέξεων τῆς καθαρευούσης μὲ καταλήξεις λέξεων τῆς δημοτικῆς νὰ πρὸ καταβάλῃ στὴ δημιουργία τῆς γλώσσας ὅ,τι ὑπὸ ἔοφιν τυπικοῦ, εἶνε ἀμφίβολο καὶ ἀβέβαιον ἂν θὰ εἴμπορουσε νὰ ἐπικρατήσῃ μίαν ἡμέρα στὸ μέλλον, στὴν ὁμιλία καὶ στὸ γράψιμο, εἶνε ἓνα αἰσθητικὸ καὶ ψυχολογικὸ λάθος καὶ ἓνα λάθος ἀκόμη ἀπλῆς λογικῆς, γιατί ἡ ἀρχὴ αὐτῆ τοῦ νὰ προτρέχουν οἱ γλωσσολόγοι στὴ δημιουργία τοῦ τυπικοῦ δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι εἴμπορεῖ νὰ στηριχθῇ πουνθενά, καθὼς τὸ τυπικὸ μίᾳς γλώσσας δὲν τὸ ὀρίζει ἡ δύναμις τῆς συνήθειας τοῦ τὴν ἐπιβάλλουν λίγοι ἄνθρωποι ποὺ ἐμπνέονται, ἀπὸ τὴ γλωσσολογία, ἀλλὰ τὸ ὀρίζει ἡ θέλησις ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ φύσιν καὶ τοῦ μέσα στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἀκολουθεῖ στὴ γλωσσικὴ δημιουργία

τὴν ὁρμὴ τοῦ ἐνστικτοῦ του ποῦ δὲν κάνει λάθην καὶ δὲν προτρέχει.

Τὸ ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἔχει ὡς προεῖπα μερικὰ δικαιώματα στὴ γλῶσσα τὸ ἀποδεικνύει φανερά μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ δυσκολία ποῦ συναντᾷ ἀκόμα ἡ δημοτικὴ στὴ συγγραφὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ βιβλίου—ποῦ εὐκόλῃ γράφεται στὴν καθαρεύουσα—δυσκολία τὴν ὅποιαν δὲν ἔμπορουν νὰ μὴ τὴν παραδεχθοῦν οἱ δημοτικισταί. Τὸ βιβλίον τῆς γατρικῆς καθὼς καὶ τὸ βιβλίον ποῦ μιλάει γιὰ φυσικὴ καὶ γιὰ χημεία, εἶναι πολὺ τολμηρὸ νὰ γράφῃ ἀπὸ τώρα στὴ δημοτικῇ, καὶ ναί μὲν εἶνε ἄξιοι μεγάλων ἐπαινῶν ἐκεῖνοι ποῦ ἐπεχείρησαν πρῶτοι νὰ συγγράψουν τὰ τέτοιον εἶδους ἐπιστημονικὰ βιβλία στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἀλλὰ ἔως τώρα ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι μὲ τὸ νὰ λένε σὲ αὐτὰ π.χ. ἡ βαροσύνη ἀντὶ ἡ βαρύτης, δὲν φαντάζομαι ὅτι βοηθοῦνε σημαντικὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ δημοτικισμοῦ στὸ ἔδαφος αὐτό.

Ἰσως ὡς ἐρωτήσετε τώρα:—πῶς λοιπὸν κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου πρέπει νὰ μιᾶμε καὶ νὰ γράφουμε; Ἀπαντῶ: φυσικὰ καὶ αὐθόρμητα ὅπως τὸ μουσικὸ μας αὐτὶ μᾶς ὑπαγορεύει, χωρὶς νὰ ἀκολουθοῦμε γλωσσολογικοὺς κανόνας.

Αὐτὴ εἶνε ἡ ταπεινὴ μου γνώμη. Ὅταν δὲ στὴν ὁμιλία καὶ στὸ γράψιμο ἀκολουθήσουμε αὐτὴ τὴν ἀρχή, φυσικὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε, θὰ μεταχειρισθῶμε μίαν γλῶσσα ποῦ θὰ βασίζεται κυριώτατα στὸ τυπικὸ καὶ στὸ συντακτικὸ τῆς δημοτικῆς καὶ ποῦ θὰ περιλαμβάνῃ καὶ μερικοὺς τύπους τῆς καθαρευούσης, ἡ γλῶσσα δὲ αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μικτὴ ἀλλ' ὡς δημοτικὴ γιὰ τὴν γενικά θὰ ἔχη τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μουσικὴν ἑκφράσιν τῆς δημοτικῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΕΛΕΤ

